

KIELITAITO JA KIELITIETO MONIKIELISESSÄ KOULUSSA

FT Heini Lehtonen

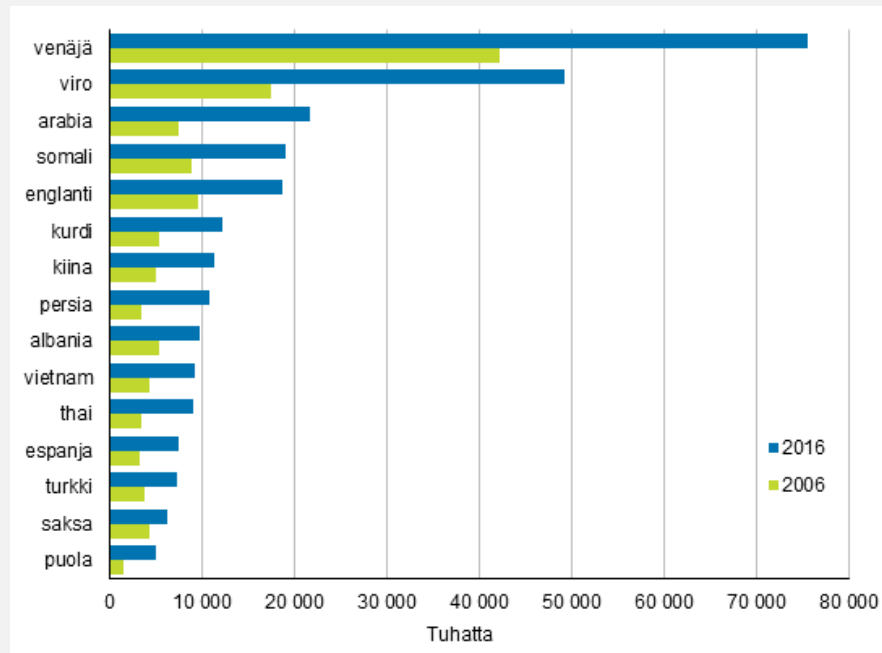
heini.lehtonen@helsinki.fi

Kieliparlamentti 2017

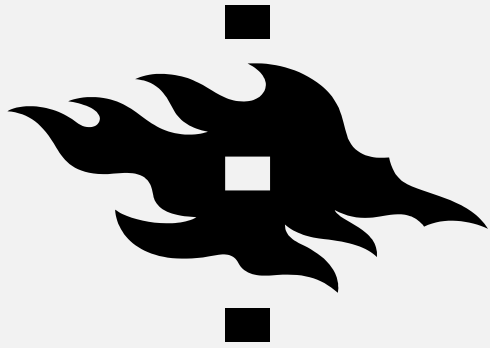
6.4.2017, Helsinki

Kieliverkosto/Opetus- ja kulttuuriministeriö

SUURIMMAT ”VIERASKIELISET” RYHMÄT 2006 JA 2016

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu].
ISSN=1797-5379. 2016, Liitekuvio 2. Suurimmat vieraskieliset ryhmät 2006
2016 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 2.4.2017].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2016/vaerak_2016_2017-03-29_kuv_002_fi.html

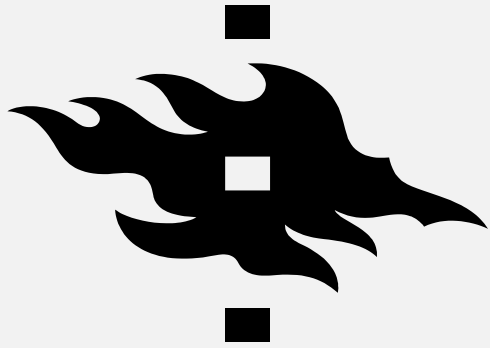

ONKO MONIKIELISYYS ERILAISTA KUIN ENNEN?

- KYLLÄ:
 - Transnationaalisuus
 - Globalisaatio, nopea tiedonkulku
 - Esimerkiksi Helsingissä kohtaavat kielet, joita on alun perin puhuttu eri maanosissa ja jotka aiemmin olivat suomalaisille melko tuntemattomia.
- EI:
 - Esimerkiksi Helsinki on aina ollut monikielinen
 - Vuorovaikutuksen perusperiaatteet ja se, miten yksilö käyttää kaikkia kielellisiä resurssejaan, eivät ole muuttuneet olennaisesti.

KETÄ MONINAISTUMINEN KOSKETTA?

- Kaupungeissa (erityisesti Helsingissä ja Turussa) on kouluja, joissa ”muita kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisiä” on 50–70 prosenttia.
- Lisäksi yhä useammassa koulussa ”muunkielisiä” on yli 10 prosenttia.
- ”Vieraskielisten” osuus helsinkiläisistä yli 12 prosenttia, koko väestöstä 6 prosenttia. Määrä on kasvussa.
- Etnisten, kulttuuristen ja kielellisten taustojen ja kielitaitojen moninaistuminen koskettaa suurta osaa kouluista – kuka on yksikielinen?

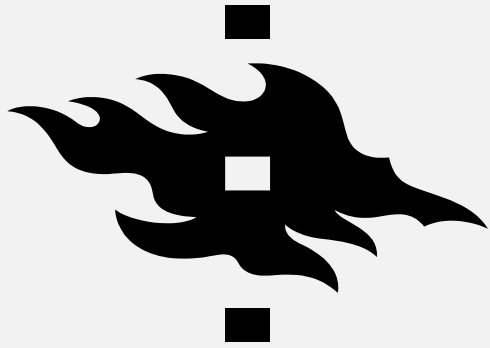

OMA TUTKIMUS

- Väitöskirja *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä.* (2015)
- Hankkeet:
 - Helsingissä puhuttavat suomet (Suomen Akatemia, 2009 – 2012)
 - Itä-Helsingin uudet Suomen kielet (Koneen Säätiö, 2016 -)
- Alat: vuorovaikutussosiolingvistiikka, lingvistinen etnografia, globalisaation sosiolingvistiikka, kielen oppiminen ja opetus, suomi toisena kielenä

MILLAISTA MONIKIELISYYTTÄ?

- Itähelsinkiläisten (nuorten) kielellisissä biografoissa näkyy
 - Siirtolaisuus
 - Globalisaatio
 - Transnationaalisuus
- Esimerkki: R on muuttanut lapsena Irakista Turkkiin ja kouluikäisenä Turkista Pohjois-Suomeen, josta vuoden päästä Helsinkiin. Kotikielet ovat kurdin sorani ja arabia, oppinut Turkissa turkkia ja persiaa (ystäväperheeltä), koulukieli suomi, kavereiden kanssa kurdia, turkkia, suomea, ymmärtää ja käyttää myös ainakin venäjän sanoja. KIELITÄIDOTON MAAHANMUUTTAJA?

KIELITAIDON OLEMUKSESTA

- Dell Hymes: *On communicative competence* (1972): reaktio chomskylaiseen ajatukseen ideaalista natiivipuhujasta yksikielisessä yhteisössä
 - kaikki kieliyhteisöt ovat jollain lailla heterogeenisia ja
 - kaikkien (samankin kielen puhujien) kielelliset kompetenssit ovat erilaisia, niin että ideaalia natiivipuhujaa on tosielämästä vaikea löytää.
- Kukaan ei puhu ”kokonaista kieltä”; puhumme kaikki ”kielen palasia” (*bits of language*, Blommaert 2010).
- Kielelliset repertuaarimme koostuvat erilaisiin rekistereihin assosioituvista resursseista; olemme kaikki *kieleilijöitä* (*languager, languaging*).
- Samankin kielen puhujien kielelliset repertuaarit ovat vain osin yhteneviä: mikä on *äidinkieli*, mitä on *äidinkielisyy?*
- Vuorovaikutussosiolingvistiikka ja lingvistinen antropologia: kielelliset merkit ovat vain yksi osa sosiaalista semioosia

MONINAISUUS LÄHTÖKOHDAKSI – MIKSI JA MITEN?

Kouluopetuksessa ei enää voi lähteä siitä, että kaikilla olisi ollut samanlainen pääsy ja suhde koulun opetuskieleen tai kansallisvaltion virallisiin kieliin. Tällainen lähtökohta ei vastaisi todellisuutta.

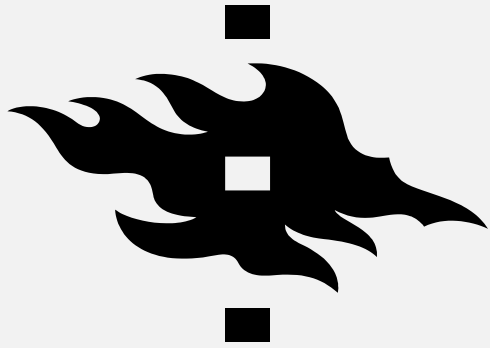
Kun koulun opetuksen tavoitteena on antaa kaikille mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa ja maailmassa, perustavanlaatuinen asennonvaihdos on välttämätön.

- (Kieli-)ideologioiden tiedostaminen.
- Kielitaidon ja kielitiedon olemuksen laajentaminen ja sisäistäminen.
- Moninlaiselle koululle sopivien pedagogioiden kehittäminen.

MONIKIELISYYS JA KIELI-IDEOLOGIAT

Norms of human linguistic behavior (Jørgensen 2008)

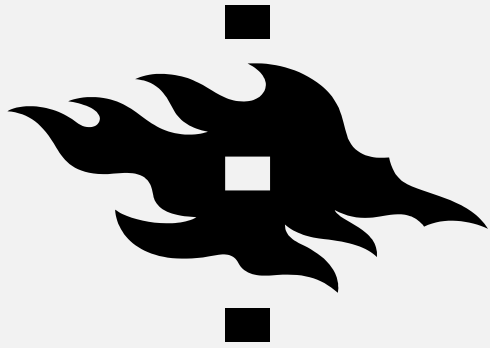
- **The monolingualism norm**
- Persons with access to more than one language should be sure to master one of them before getting into contact with the other
- **The double monolingualism norm**
- Persons who command two languages will at any given time use one and only one language, and they use each of their languages in a way that does not in principle differ from the way monolinguals use the same language
- **The integrated bilingualism norm**
- Persons who command two languages will employ their full linguistic competence in two different languages at any given time adjusted to the needs and the possibilities of the conversation, including the linguistic skills of the interlocutors
- **The polylingualism norm**
- Language users employ whatever linguistic features are at their disposal to achieve their communicative aims as best they can, regardless of how well they know the involved languages; this entails that the language users may know and use the fact that some of the features are perceived by some speakers as not belonging together

KIELELLINEN TIETOISUUS JA KIELITIETO

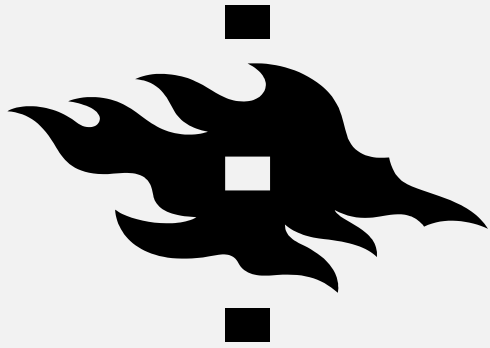
- Missä kielellinen tietoisuus näkyy?
 - Puheessa kielestä (*metakieli, metapuhe*)
 - Puheen moniäänisyydessä ja reaktioissa siihen
 - Siinä, että osaa toimia sopivalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- Mitä on kielitieto?

Opettavissa ja opittavissa olevaa tietoa ja ymmärrystä siitä, mitä kieli on, millaisia kieliä ylipäätään on olemassa, miten kieli vaihtelee ja muuttuu, miten kieltä käytetään vuorovaikutuksessa ja mitä kieli merkitsee ihmiselle.

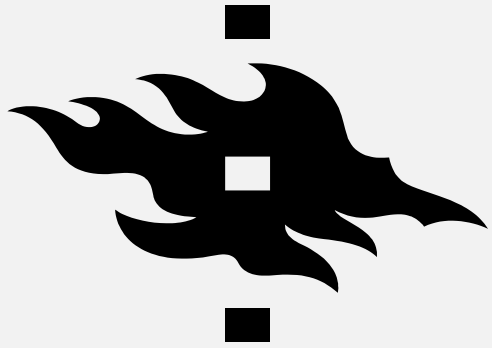
GOOD MORNING!

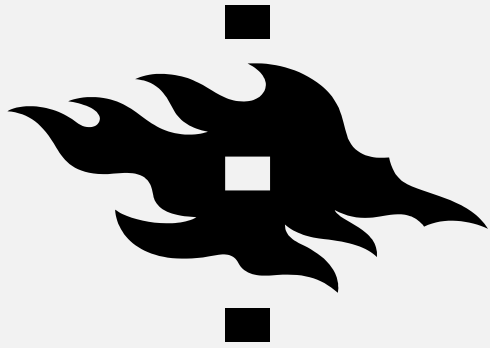
КИРИЛЛИЦА

العَرَبِيَّة

KIELELLINEN MONINAISUUS KOULULUOKASSA

- Kouluissa, joissa monikielisyys on arkipäivää, on jo kehittynyt omia toimivia monikielisiä käytänteitä.
- Kielellisistä valinnoista syntyy konflikti vain harvoin.
- Vastakkainasetteluja pohdittavaksi:
 - Kielitietoinen koulu vs. omat kielet koululuokassa kielletty
 - ”Monikulttuurisuus on rikkaus” juhlapuheissa ja toiminta-ajatuksissa vs. koulujen ”maine”
 - Kansainväliset koulut (kansainvälisyys, ”expatit”) vs. monikulttuuriset koulut (monikulttuurisuus, maahanmuuttajat)
- Millaista kielitaitoa arvostetaan?
- MITEN HYÖDYNNETÄÄN KOULUJEN OPPILAIDEN JA HENKILÖKUNNAN MONIKIELISYYTTÄ?

LUETTAVAA

- Aalto, Eija – Mustonen, Sanna – Tukia, Kaisa 2009: Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. – Virittäjä 113 s. 402–423.
- Agha, Asif 2007: Language and social relations. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blommaert, Jan 2010: The sociolinguistics of globalization. Cambridge Approaches to Language Contact. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blommaert, Jan – Backus, Ad 2011: 'Knowing language' in superdiversity. – Working Papers in Urban Language and Literacies. Paper 67.
- Blommaert, Jan – Rampton, Ben 2011: Language and superdiversity. – Diversities 13 s. 1–21. <http://www.unesco.org/shs/diversities/vol13/issue2/art1> (15.10.2015).
- Higgins, Christina 2011: "Ownership" of English in the outer circle. An alternative to the NS-NNS Dichotomy. – Li Wei (toim.), The Routledge applied linguistics reader. London: Routledge.
- Jørgensen, Jens Normann 2008: Polylingual languaging around and among children and adolescents. – International Journal of Multilingualism 5 s. 161–176.
- Jørgensen, Jens Normann – Karrebæk, Martha Siv – Madsen, Lian Malai – Møller, Janus Spindler 2011: Polylinguaging in superdiversity. – Diversities 13 s. 23–38. <http://www.unesco.org/shs/diversities/vol13/issue2/art2> (15.10.2015).
- Lehtonen, Heini: 2015: Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä. Helsinki: Helsingin yliopisto 2015. Luettavissa osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/155659>.
- Lehtonen, Heini 2016: Kuka on kielitaitoinen? - <http://www.koneensaatio.fi/blogi/kuka-on-kielitaitoinen/>
- Norton, Bonny 1997: Language, identity, and the ownership of English. – TESOL QUARTERLY 31 s. 409–429.
- Rampton, Ben 2006: Language in late modernity. Interaction in an urban school. Cambridge: Cambridge University Press.